

Splitsing en jaarrekening

Mr. F. de Kam

THEMA

1 Inleiding

Met de invoering van de rechtsfiguur splitsing in onze vennootschapswetgeving (artikelen 2:334a tot en met 334u, BW), is het juridisch instrumentarium voor (re)organisaties van ondernemingen uitgebreid. Concentraties en ontvlechtingen van ondernemingen kunnen worden vormgegeven met behulp van rechtsfiguren uit het vermogensrecht (bijvoorbeeld koop) en met behulp van rechtsfiguren uit het vennootschapsrecht (inbreng, omzetting, juridische fusie en splitsing). De rechtsfiguur splitsing kan worden gebruikt om een onderneming met een andere onderneming samen te voegen tot één economische eenheid. Splitsing kan ook worden gebruikt om een onderneming onder te brengen in een nieuwe rechtspersoon. Hiermee is niet gezegd dat de rechtsfiguur splitsing slechts betekenis kan hebben bij (re)organisaties van ondernemingen. Door splitsing kunnen ook vermogensbestanddelen onder algemene titel overgaan, die geen onderneming uitmaken.

Wat onder meer de juridische en fiscale aspecten zijn van splitsing en wat de rol is van de accountant bij de totstandkoming van een splitsing, wordt elders in dit themanummer uiteengezet. In deze bijdrage gaat het om de vraag op welke wijze een (re)organisatie van ondernemingen die door een splitsing tot stand wordt gebracht in de jaarrekening van een verkrijgende rechtspersoon wordt verantwoord. Stel, BV X gaat over tot zuivere splitsing. Het vermogen van BV X wordt opgesplitst in twee zelfstandige ondernemingen. Bij de notariële akte van splitsing richt BV X twee vennootschappen op, BV Y en BV Z, die elk volgens de aan de akte gehechte beschrijvingen een onderneming verkrijgen. Hoe

dienen nu BV Y en BV Z het door hen verkregen gedeelte van het vermogen van BV X in hun jaarrekeningen te verwerken? De wettelijke regeling van splitsing bevat voor de beantwoording van deze vraag geen algemene regels. In de wettelijke regeling zijn wel enkele specifieke voorschriften opgenomen die voor de inrichting van de jaarrekeningen van BV Y en BV Z van belang zijn. Omdat splitsing het spiegelbeeld is van juridische fusie, zijn de specifieke voorschriften ontleend aan de wettelijke regeling van juridische fusie (TK, 1995-1996, 24.702, nr. 3, p. 4). Voor de interpretatie van de specifieke voorschriften is men dus mede aangewezen op de wetsgeschiedenis van de juridische fusie. Voor het overige wordt het kennelijk aan de normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd (artikel 2:362, lid 1, BW) overgelaten te bepalen, hoe de splitsing in de jaarrekeningen van BV Y en BV Z moet worden verantwoord (vgl. TK, 1980-1981, 16.453, nr. 3-4, p. 7 en 14).

In deze bijdrage worden allereerst de methoden behandeld, die in de theorie van de externe financiële verslaggeving in het algemeen als aanvaardbaar worden beschouwd voor de wijze waarop (re)organisaties van ondernemingen in de jaarrekening van een verkrijgende rechtspersoon worden verantwoord. Daarna wordt, mede aan de hand van voorbeelden, bezien of deze methoden

Mr. F. de Kam is als senior medewerker verbonden aan de Sectie Bedrijfseconomie en Verslaggeving van het Directoraat Vaktechniek van Ernst & Young.

in geval van een splitsing kunnen worden toegepast en zo ja, hoe zij in samenhang met de hiervoor bedoelde specifieke wettelijke bepalingen moeten worden toegepast. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan de vraag, welke gevolgen een splitsing heeft voor de jaarrekening van een afsplitsende rechtspersoon respectievelijk een rechtspersoon die aandeelhouder is van een splitsende rechtspersoon. Enkele bijzondere onderwerpen die voor de inrichting van de jaarrekening van een verkrijgende rechtspersoon bij een splitsing nog van belang zijn, komen vervolgens aan de orde. Het geheel wordt afgesloten met een samenvatting.

2 Methoden van financiële verantwoording van (re)organisaties van ondernemingen

Voor de vaststelling van de methode volgens welke een (re)organisatie van ondernemingen in de jaarrekening van een verkrijgende rechtspersoon moet worden verwerkt, is de juridische vormgeving van de (re)organisatie niet relevant. Niet de juridische vorm is beslissend, maar het antwoord op de vraag of, afhankelijk van de feitelijke omstandigheden van het geval, sprake is van een verwerving (acquisition), dan wel van een samensmelting van belangen (uniting of interests) (RJ 214.216a en 701; IAS 22.2/5 en 9/16).

Dit uitgangspunt is ook van toepassing op splitsing. Splitsing is een juridisch instrument met behulp waarvan een (re)organisatie van ondernemingen tot stand kan worden gebracht en zij verschilt daarin niet van andere juridische methoden die ook daartoe kunnen leiden. Net zomin als bijvoorbeeld een juridische fusie als zodanig grondslag is van een geheel eigen specifieke verwerking in de jaarrekening, vloeit uit de enkele toepassing van splitsing (het spiegelbeeld van juridische fusie) voort dat een geheel eigen daarop afgestemde verwerking in de jaarrekening van kracht is.

2.1 Verwerving (acquisition)

Van verwerving is sprake, indien een rechtspersoon de zeggenschap verkrijgt over de onderneming (activa/passiva en activiteiten) van een andere rechtspersoon. In dat geval geschiedt de verwerking van de (re)organisatie van ondernemingen in de jaarrekening van de verkrijgende rechtspersoon volgens de purchase-methode (RJ

214.216a en 701; IAS 22.10/11 en 17/18). De purchase-methode bevat de volgende hoofdkenmerken (RJ 214.2; IAS 22.17/76):

- de verkrijgende rechtspersoon verantwoordt bij zijn eerste waardering de verworven activa en passiva tegen hun waarde in het economisch verkeer (fair value);
- die waarde moet worden bepaald op het verkrijgingsmoment, dat wil zeggen het moment waarop de zeggenschap over het vermogen en de activiteiten daadwerkelijk van de andere rechtspersoon wordt verkregen;
- de verkrijgende rechtspersoon kan de resultaten uit de verworven onderneming slechts in zijn eigen winst- en verliesrekening opnemen, voorzover die na het moment van verwerving zijn behaald. De resultaten die met de verworven onderneming zijn behaald vóór het moment van verwerving, zijn opgenomen in de nettovermogenswaarde van de verworven onderneming op het moment van verwerving;
- de kosten van de verwerving omvatten niet alleen de tegenprestatie(s) voor de verwerving van de onderneming (de activa/passiva), maar ook de kosten die direct aan de verwerving zelf kunnen worden toegerekend (zoals honoraria van adviseurs);
- een verschil tussen de kostprijs en de nettovermogenswaarde van de onderneming op het moment van verwerving wordt verantwoord als positieve dan wel als negatieve goodwill.

2.2 Samensmelting van belangen (uniting of interests)

Van een samensmelting van belangen is sprake indien twee min of meer gelijkwaardige rechtspersonen hun ondernemingen (die hun gehele of nagenoeg gehele vermogen uitmaken) samensmelten tot één economisch geheel, teneinde een duurzaam gezamenlijk delen van risico's en baten te bewerkstelligen. De samenvoeging moet zodanig zijn dat de twee samenwerkende rechtspersonen in de nieuwe eenheid ten opzichte van elkaar in hoofdzaak dezelfde zeggenschap en belangen hebben als zij vóór de samenvoeging hadden (RJ 214.216a; RJ 214.701 en 703/705; IAS 22.13/16). Samensmelting van belangen doelt op de uitzonderlijke situatie dat geen overnemende partij (zoals bij acquisition) kan worden onderscheiden. In geval van samensmelting van belangen geschiedt de verwerking van de

(re)organisatie van ondernemingen in de jaarrekening van een verkrijgende rechtspersoon volgens de pooling of interests-methode. De pooling of interests-methode bevat de volgende hoofdkenmerken (RJ 214.702 en 707/710; IAS 22.77/83):

- de samenvoeging wordt geacht reeds een feit te zijn vanaf het begin van het boekjaar waarin de samenvoeging wordt gerealiseerd;
- de vergelijkende cijfers dienen te worden aangepast als ware de samenvoeging ook reeds in die boekjaren een feit;
- de activa en passiva worden samengevoegd tegen hun boekwaarden aan het begin van het boekjaar waarin de samenvoeging wordt gerealiseerd, zodat positieve of negatieve goodwill niet aan de orde komt;
- een verschil tussen de boekwaarde van de activa en passiva en het bedrag van de tegenprestatie waarvoor de activa en passiva in de samenvoeging worden opgenomen, dient in de reserves te worden verwerkt;
- baten en lasten worden in de winst- en verliesrekening van de samengevoegde eenheid opgenomen vanaf het begin van het boekjaar waarin de samenvoeging wordt gerealiseerd;
- lasten die verband houden met de samensmelting van belangen (zoals honoraria van adviseurs), dienen als kosten te worden verantwoord in het boekjaar waarin ze ontstaan.

2.3 'G4 + 1 Position Paper' inzake business combinations

In internationaal verband is een discussie op gang gebracht over de vraag welke methode van externe financiële verslaggeving moet worden toegepast voor de verantwoording van een business combination. De vraag is aan de orde gesteld door vertegenwoordigers van de 'Accounting Standard Boards' van Australië, Canada, Nieuw Zeeland, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en vertegenwoordigers van het IASC. Zij hebben gezamenlijk in december 1998 een 'G4 + 1 Position Paper' gepubliceerd getiteld 'Recommendations for Achieving Convergence on the Methods of Accounting for Business Combinations'. Het Position Paper komt tot de conclusie dat het de voorkeur verdient dat voor de verantwoording in de jaarrekening van een business combination slechts één methode wordt toegepast en wel de purchase-methode, ook in het

uitzonderingsgeval dat geen overnemende partij kan worden onderscheiden. De conclusie is in hoofdzaak gebaseerd op overwegingen van betrouwbaarheid, vergelijkbaarheid en relevantie van financiële informatie. Moet toch voor de verantwoording van de uitzonderingssituatie dat geen overnemende partij kan worden onderscheiden een andere methode dan de purchase-methode worden toegelaten, dan is dat – aldus het Position Paper – niet de pooling of interests-methode. Deze opvatting wordt met de volgende argumenten – kort weergegeven – onderbouwd:

- internationaal is er geen overeenstemming over de voorwaarden waaronder de methode zou kunnen worden toegepast;
- de veronderstelling dat partijen hun belangen in de nieuwe eenheid ongewijzigd voortzetten is niet reëel;
- genegeerd wordt dat door de business combination economisch een nieuwe onderneming kan zijn ontstaan waarvoor de oude boekwaarden van de oude ondernemingen geen betekenis meer kunnen hebben;
- vastgesteld moet worden dat van deze methode gebruik wordt gemaakt ook in die gevallen waarvoor zij niet bedoeld is, maar met de bedoeling om de werkelijk uitgewisselde waarden en de werkelijke effecten op het toekomstige resultaat niet te tonen;
- de methode is slechts toepasbaar bij aandelenruil.

Niet de pooling of interests-methode, maar – aldus nog steeds het Position Paper – de fresh start-methode verdient dan de voorkeur. De fresh start-methode (waarbij de activa en passiva van alle bij de business combination betrokken ondernemingen tegen fair value worden gewaardeerd en niet slechts de activa en passiva van de overgenomen onderneming) heeft het voordeel dat de tot stand gebrachte business combination wordt gezien als een nieuwe economische eenheid met eigen activa en passiva.

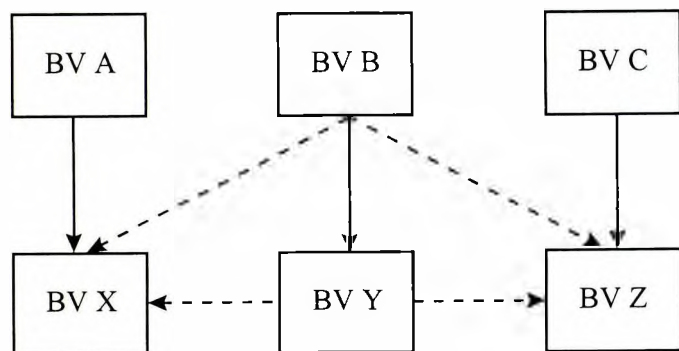
3 Splitsing en purchase-methode

Kenmerk van splitsing is, dat één vermogen wordt opgesplitst in verschillende vermogensbestanddelen die verspreid worden over twee of meer – reeds bestaande dan wel nieuw op te richten – rechtspersonen, de splitsende rechtspersoon al dan niet daaronder begrepen. Komt een

(re)organisatie van ondernemingen door splitsing tot stand, dan zal vrijwel altijd sprake zijn van een situatie die zich als verwerving kwalificeert. De onderneming gaat van de splitsende rechtspersoon over op de verkrijgende rechtspersoon, die door de splitsing de zeggenschap over de onderneming verwerft.

Voorbeeld 1

Stel, BV A is enig aandeelhouder van BV X. BV B is enig aandeelhouder van BV Y en BV C is enig aandeelhouder van BV Z. BV Y gaat over tot zuivere splitsing (zie figuur 1).

Figuur 1: Voorbeeld 1

Door de splitsing gaat een gedeelte van het vermogen van BV Y over op BV X en het resterende gedeelte op BV Z. BV Y houdt op te bestaan en BV B wordt mede-aandeelhouder van BV X en van BV Z. Ervan uitgaande dat BV X en BV Z elk de zeggenschap verwerven over een onderneming die zij uit het vermogen van BV Y verkrijgen, is in deze situatie op de verwerking van de splitsing in de jaarrekeningen van BV X en BV Z de purchase-methode van toepassing.

Stel dat zich ook nog de navolgende feiten en omstandigheden voordoen. De laatst vastgestelde jaarrekening van BV Y is die over het boekjaar (= kalenderjaar) 1997. Op 12 maart 1999 wordt het voorstel tot splitsing neergelegd ten kantore van het handelsregister van de woonplaatsen van de partijen bij de splitsing BV X, BV Y en BV Z. Op 28 april 1999 wordt de notariële akte van splitsing verleden, zodat de splitsing op 29 april 1999 van kracht wordt. Toepassing van de purchase-methode met inachtneming van bijzondere wettelijke bepalingen van de splitsingsregeling, levert dan het volgende beeld op:

- *Tijdstip van verantwoording van de splitsing in jaarrekeningen van BV X en BV Z.* De besturen van BV X, BV Y en BV Z dienen in het splitsingsvoorstel op te nemen het tijdstip met ingang waarvan BV X en BV Z de financiële gegevens betreffende de door hen te verkrijgen activa en passiva zullen verantwoorden in hun jaarrekening. Het gekozen tijdstip dient voor BV X en BV Z hetzelfde te zijn. Dat hangt samen met het wettelijk voorschrift dat het laatste boekjaar van BV Y eindigt op het tijdstip met ingang waarvan de financiële gegevens betreffende haar vermogen worden verantwoord in de jaarrekeningen van BV X en BV Z. Toepassing van dit voorschrift zou moeilijkheden ondervinden indien BV X en BV Z elk een ander tijdstip van verantwoording zouden kiezen (TK, 1995-1996, 24.702, nr. 3, p. 17). Het gekozen tijdstip mag vóór de splitsingsdatum zijn, mits dat in overeenstemming is met jaarrekening-normen (TK, 1995-1996, 24.702, nr. 3, p. 17; TK, 1980-1981, 16.453, nr. 3-4, p. 7 en nr. 6, p. 10). We hebben gezien dat volgens de purchase-methode het verkrijgingsmoment, dat wil zeggen het tijdstip met ingang waarvan de verworven activa en passiva in de jaarrekening van de verkrijgende rechtspersoon kunnen worden opgenomen, het moment is waarop de verkrijgende rechtspersoon daadwerkelijk de zeggenschap over het vermogen van de andere rechtspersoon overneemt. Laten we aannemen dat dat moment in ons voorbeeld het splitsingsmoment is. Het zou dan in strijd zijn met jaarrekeningnormen, indien BV X en BV Z als verantwoordingstijdstip zouden nemen een tijdstip dat ligt vóór het splitsingsmoment. Als verantwoordingstijdstip dienen BV X en BV Z dan te nemen 29 april 1999.
- *Vermogens- en resultaatbepaling.* BV X en BV Z verkrijgen elk op 29 april 1999 daadwerkelijk de zeggenschap over een onderneming. Zij nemen de verworven activa en passiva op dat moment voor het eerst in hun jaarrekening op en wel tegen de waarden die de activa en passiva op dat moment in het economisch verkeer hebben. Indien aan de verworven onderneming een hogere waarde wordt toegekend dan de nettovermogenswaarde van de activa en passiva, is sprake van positieve goodwill. De resultaten uit de verworven onderneming nemen BV X en BV

Z in hun winst- en verliesrekening op, voorzover die na 29 april 1999 zijn behaald.

- *Laatste boekjaar en jaarrekeningverplichtingen BV Y.* Het laatste boekjaar van BV Y eindigt op 29 april 1999. Op dat tijdstip houdt ook BV Y op te bestaan. Dat betekent dat BV Y haar jaarrekeningverplichtingen over het boekjaar 1998 en het verkorte boekjaar 1999 niet meer kan nakomen. Teneinde te voorkomen dat als gevolg van de splitsing een bepaald tijdvak van BV Y financieel niet zou worden verantwoord, bepaalt de wet dat de jaarrekeningverplichtingen na de splitsing komen te rusten op BV X en BV Z gezamenlijk (TK, 1995-1996, 24.702, nr. 3, p. 7; TK, 1980-1981, 16.453, nr. 3-4, p. 14; TK, 1983-1984, 18.285, nr. 3, p. 9). Het voorschrift houdt dus onder meer in dat het opmaken van de jaarrekeningen over het boekjaar 1998 en het verkorte boekjaar 1999, het verstrekken van een controleopdracht, het vaststellen en openbaar maken van de jaarrekeningen de taak en bevoegdheid worden van de gezamenlijke besturen (en voorzover van toepassing ook van de gezamenlijke raden van commissarissen) en van de algemene vergaderingen van aandeelhouders van BV X en BV Z.

In dit voorbeeld verdwijnt door de splitsing deelneming BV Y uit de jaarrekening van BV B. Twee nieuwe deelnemingen, BV X en BV Z, worden als gevolg van de splitsing in de jaarrekening van BV B opgenomen. BV B oefende vóór de splitsing de (indirecte) algehele zeggenschap uit over de activa en passiva die door de splitsing op BV X en BV Z zijn overgegaan. Na de splitsing moet BV B de (indirecte) zeggenschap over de activa en passiva – afhankelijk van de verdeling van de zeggenschap in BV X en in BV Z – met BV A en met BV C delen. Tenzij sprake is van een zogenaamde reverse acquisition (vgl. IAS 22.12, een uitzonderingssituatie waar in dit voorbeeld niet van wordt uitgegaan), ruilt BV B de beslissende zeggenschap over de activa en passiva in voor een minderheidszeggenschap over de activa en passiva gecombineerd met een minderheidszeggenschap over de activa en passiva die ten tijde van de splitsing reeds in BV X en in BV Z waren. Op grond hiervan kan worden gezegd, dat BV B de deelneming BV Y door de splitsing heeft gerealiseerd (vgl. ontwerp-

richtlijn 130.102 en 107/109; RJ 214.206; RJ 510.111).

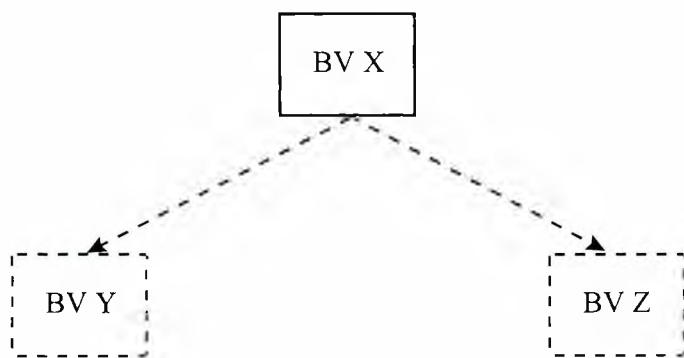
De activa en passiva die de bestanddelen waren van één vermogen van BV Y, worden opgesplitst en gaan gedeeltelijk over op BV X en gedeeltelijk op BV Z. Zij verliezen daardoor de betekenis die zij tezamen voor het vermogen van BV Y hadden. Zij worden gecombineerd met de activa en passiva van BV X en van BV Z en gaan in die entiteiten daarmee een nieuw geheel uitmaken. De activa en passiva ontleen na de splitsing hun betekenis aan het nieuwe verband waarin ze zijn opgenomen. Op grond hiervan kan worden gezegd, dat BV B met de verwerving van de deelnemingen BV X en BV Z (indirect) zeggenschap heeft verworven in nieuwe ondernemingen in nieuwe entiteiten en daarmee in nieuwe activa en passiva. Dit leidt ertoe dat de verkrijgingsprijs van de deelnemingen BV X en BV Z gelijk is aan de reële waarden van de aandelen die BV B in BV X en BV Z heeft verkregen (vgl. ontwerp-richtlijn 130.106/108; RJ 214.206). Het hangt af van de omvang van de zeggenschap die BV B in BV X en in BV Z uitoefent op welke wijze de deelnemingen in de jaarrekening van BV B dienen te worden gewaardeerd (artikel 2:384, lid 1 en 2:389, lid 1, BW).

BV B heeft de deelnemingen BV X en BV Z verworven als tegenprestatie voor de zuivere splitsing van BV Y. Dit betekent dat het verschil tussen de totale verkrijgingsprijs van de deelnemingen BV X en BV Z enerzijds en de boekwaarde van de deelneming BV Y anderzijds, als resultaat in de winst- en verliesrekening wordt verantwoord.

Voorbeeld 2

In de hiervoor beschreven casus geschiedt de (re)organisatie van ondernemingen tussen partijen die ten opzichte van elkaar onafhankelijk zijn en niet onder gemeenschappelijke leiding staan. Voor de toepassing van de purchase-methode is dat een vereiste (vgl. IAS 22.5 en 7). Laten we nu eens het voorbeeld nemen dat BV X overgaat tot afsplitsing en zij bij de splitsing BV Y en BV Z opricht, van welke vennootschappen zij enig aandeelhoudster wordt. BV Y en BV Z verkrijgen elk een deel van het vermogen (een onderneming) van BV X. (Zie ook figuur 2 op pagina 264.)

Deze (re)organisatie van ondernemingen wordt tot stand gebracht door één rechtspersoon

Figuur 2: Voorbeeld 2

en de verkrijgende rechtspersonen staan onder gemeenschappelijke leiding. Hetzelfde kan worden gezegd ingeval BV X overgaat tot zuivere splitsing en zij BV Y en BV Z opricht die elk een onderneming van BV X verkrijgen. BV X houdt dan wel op te bestaan, maar de aandeelhouders van BV X worden ook weer aandeelhouders van BV Y en van BV Z. In deze situaties wordt niet voldaan aan de voorwaarde voor toepassing van de purchase-methode, dat de verwerving van een onderneming geschiedt tussen partijen die ten opzichte van elkaar onafhankelijk zijn en niet onder gemeenschappelijke leiding staan. Dus in deze gevallen geen toepassing van een methode van verslaggeving die in strikte zin met purchase-methode kan worden aangemerkt. Wat dan wel?

In dit soort situaties prevaleert naar mijn mening het beginsel dat een afzonderlijke rechtspersoon, ook al maakt hij deel uit van een concern, zelfstandig moet bepalen wat de betekenis is van nieuw verworven activa en passiva voor zijn vermogen en resultaat. Bij de verantwoording door een afzonderlijke rechtspersoon van zijn vermogen en resultaat in zijn jaarrekening, dienen transacties en gebeurtenissen in overeenstemming met de economische realiteit die zij voor die afzonderlijke rechtspersoon hebben te worden weergegeven (ontwerp-richtlijn 130.106/112). Wat de betekenis is van de transacties en gebeurtenissen voor een andere met de rechtspersoon (dochtermaatschappij) verbonden rechtspersoon (moedermaatschappij), is voor de verantwoording in de jaarrekening van de dochtermaatschappij niet relevant. Indien het de bedoeling is dat de dochtermaatschappij haar vermogen en resultaat in haar jaarrekening verantwoordt op een wijze die overeenkomt met de betekenis die haar vermogen en resultaat hebben voor haar moedermaatschappij, kan een speciaal daarvoor bestem-

de verslaggevingsmethode worden toegepast, namelijk het groepsregime conform artikel 2:403, BW. In dat systeem wordt het uitdrukkelijk toegestaan de groepsgedachte ook in de enkelvoudige jaarrekening van een beleidsafhankelijke groepsmaatschappij toe te passen. Wordt evenwel het groepsregime niet toegepast, dan zal een rechtspersoon die voor hem nieuwe activa en passiva verkrijgt, de activa en passiva in zijn jaarrekening moeten opnemen tegen hun reële waarden, om vervolgens daarop zijn grondslagen van waardering en resultaatbepaling toe te passen (vgl. RJ 214.206). Het overnemen van de boekwaarden van de activa en passiva van de rechtspersoon van wie de activa en passiva zijn verkregen, kan geen weergave van de economische realiteit van de overgang of overdracht worden genoemd, omdat het niet meer gaat om de verhouding van de activa en passiva tot de oude rechtspersoon, maar om de verhouding van de activa en passiva tot de verkrijgende rechtspersoon. Er is vanuit de verkrijgende rechtspersoon bezien sprake van een nieuwe situatie en die nieuwe situatie moet in de jaarrekening van de verkrijgende rechtspersoon in overeenstemming met de economische realiteit worden weergegeven (ontwerp-richtlijn 130.106/112; vgl. ook de korte samenvatting in paragraaf 2 hiervoor van het 'G4 + 1 Position Paper' inzake business combinations). De omstandigheid dat de overgang van activa en passiva door een splitsing tot stand wordt gebracht, brengt in het voorgaande geen verandering. Splitsing is slechts een juridisch instrument met behulp waarvan de overgang wordt bewerkstelligd en is geen zelfstandige methode van externe verslaggeving die een wijze van verantwoording in afwijking van de economische realiteit zou kunnen voorschrijven of toelaten. Het beginsel van de economische realiteit in hiervoor bedoelde zin is van toepassing, ongeacht de juridische vorm waarin de (re)organisatie van ondernemingen geschiedt. Het gevolg van een en ander is, dat in dit voorbeeld een methode van verslaggeving wordt toegepast die overeenkomt met de purchase-methode (vgl. IAS 22.18). Hetgeen hiervoor in voorbeeld 1 is gezegd over toepassing van de purchase-methode in samenhang met bijzondere wettelijke bepalingen van de splitsingsregeling, is dan ook op de hier beschreven situaties van overeenkomstige toepassing.

Vóór de splitsing oefende BV X de directe algehele zeggenschap uit over de activa en

passiva die door de splitsing op BV Y en op BV Z zijn overgegaan. Na de splitsing blijft BV X de beslissende zeggenschap, zij het indirect, over de activa en passiva uitoefenen. BV X heeft dan niet door de splitsing de activa en passiva gerealiseerd (vgl. ontwerp-richtlijn 130.102 en 107/109). Evenmin kan worden gezegd, dat BV X met de verwerving van de deelnemingen BV Y en BV Z nieuwe activa en passiva heeft verkregen. Er is dan in beginsel geen reden om in het kader van de nettovermogenswaardewoordening van BV Y en BV Z de activa en passiva voor de eerste maal tegen hun reële waarde te waarderen (vgl. RJ 214.206). BV X zou de boekwaarden van de activa en passiva ten tijde van de splitsing kunnen handhaven en als uitgangspunt kunnen nemen voor eerste en verdere waardering tegen nettovermogenswaarde van de deelnemingen BV Y en BV Z. Toch kan in dit voorbeeld niet worden ontkend dat de band die – gezien vanuit de entiteiten BV X, BV Y en BV Z – vóór de splitsing tussen de activa en passiva bestond, door de splitsing wordt verbroken. Door de splitsing wordt het geheel van activa en passiva opgesplitst in twee gedeelten, die na de splitsing in enerzijds BV Y en anderzijds BV Z elk als nieuwe eenheid en los van elkaar een eigen economisch leven gaan leiden. Dat heeft voor de afzonderlijke waarderingen tegen nettovermogenswaarde van de twee deelnemingen BV Y en BV Z gevolgen. De boekwaarden van de activa en passiva vóór de splitsing hebben door de splitsing hun betekenis verloren, omdat zij niet meer het oude geheel kunnen weerspiegelen. Op grond hiervan verdient het naar mijn mening de voorkeur de activa en passiva toch voor de eerste maal tegen hun reële waarde te waarderen met dien verstande dat verschillen met de oude boekwaarden niet mogen leiden tot verantwoording van resultaat, maar tot een overlopende post op de balans van BV X.

4 Splitsing en pooling of interests-methode

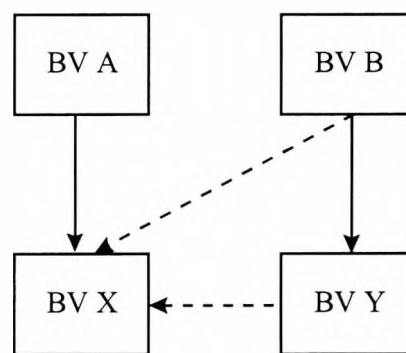
Hiervoor is reeds opgemerkt dat samensmelting van belangen doelt op de uitzonderlijke situatie, dat in geval van een (re)organisatie van ondernemingen geen overnemende partij (zoals bij verwerving) kan worden onderscheiden. Indien een (re)organisatie van ondernemingen door splitsing tot stand wordt gebracht, is dat niet anders. Een (re)organisatie van ondernemingen die door

splitsing totstandkomt, zal vrijwel altijd als verwerving zijn aan te merken. Toepassing van de pooling of interests-methode is dan ook slechts onder bijzondere omstandigheden denkbaar.

Voorbeeld 3

Voor een toepassing van de pooling of interests-methode is vereist, dat twee van elkaar onafhankelijke en gelijkwaardige partijen hun gehele of nagenoeg gehele vermogen samensmelten tot één geheel.

Stel, BV A is enig aandeelhouder van BV X en BV B is enig aandeelhouder van BV Y.

Figuur 3: Voorbeeld 3

BV Y gaat over tot afsplitsing. Door de splitsing gaat nagenoeg het gehele vermogen van BV Y over op BV X. De reële waarden van het vermogen van BV X en van het vermogen dat van BV Y op BV X overgaat liggen niet ver uiteen. De zeggenschap en de belangen in BV X worden op basis van gelijkwaardigheid in verhouding tot de situatie vóór de splitsing tussen BV A en BV B, die door de splitsing aandeelhouder wordt van BV X, verdeeld (zie figuur 3). Op 28 april 1999 wordt de notariële akte van splitsing verleden, zodat de splitsing op 29 april 1999 van kracht wordt. Toepassing van de pooling of interests-methode met inachtneming van bijzondere wettelijke bepalingen van de splitsingsregeling, levert dan het volgende beeld op:

- *Tijdstip van verantwoording van de splitsing in jaarrekening van BV X.* We hebben gezien (zie voorbeeld 1), dat het verantwoordingstijdstip vóór de splitsingsdatum mag zijn, mits dat in overeenstemming is met jaarrekening-normen. BV X wil voor de verwerking van de splitsing in haar jaarrekening de pooling of

interests-methode toepassen. Aan de voorwaarden die daaraan worden gesteld in de externe verslaggeving, wordt voldaan. Toepassing van de pooling of interests-methode leidt ertoe dat BV X het door haar van BV Y verkregen vermogen vanaf 1 januari 1999 in haar jaarrekening (boekjaar = kalenderjaar) verantwoordt. Het is dan in overeenstemming met jaarrekeningnormen dat BV X als verantwoordingstijdstip 1 januari 1999 neemt.

- *Vermogens- en resultaatbepaling.* De afsplitsing van het vermogen van BV Y op BV X wordt geacht reeds een feit te zijn op 1 januari 1999. BV X neemt de verkregen activa en passiva op dat moment voor het eerst in haar jaarrekening op en wel tegen de boekwaardes van de activa en passiva per 31 december 1998 volgens de jaarrekening 1998 van BV Y. Goodwill kan op deze wijze niet aan de orde komen. De resultaten die BV Y vanaf 1 januari 1999 tot 29 april 1999 met het overgegangene vermogen heeft behaald, worden in de winst- en verliesrekening van BV X verantwoord.

Door de afsplitsing verdwijnen uit het vermogen van BV Y de activa en passiva die op BV X overgaan, zonder dat BV Y daarvoor wordt gecompenseerd. De vermogensovergang door afsplitsing wordt als vermindering van het eigen vermogen in de jaarrekening van BV Y verantwoord. BV B ziet enerzijds de boekwaarde van haar deelneming BV Y verminderen, anderzijds verwerft zij door de afsplitsing deelneming BV X. Omdat de combinatie van activa en passiva in BV X geschiedt tegen boekwaardes en de verdeling van belangen in BV X tussen BV A en BV B geschiedt op basis van gelijkwaardigheid in verhouding tot de situatie vóór de splitsing, wordt in de jaarrekening van BV B de vermindering van de boekwaarde van BV Y gecompenseerd door de boekwaarde van deelneming BV X. Door de afsplitsing wordt – beoordeeld aan de hand van boekwaardes – BV B niet armer of rijker, en resultaat uit hoofde van de afsplitsing zal zij niet kunnen verantwoorden.

Voorbeeld 4

Uitgegaan wordt van figuur 1 (pagina 262). Stel dat BV Y overgaat tot zuivere splitsing en dat door de splitsing nagenoeg het gehele vermo-

gen van BV Y overgaat op BV X en het resterende gedeelte van het vermogen op BV Z. In de relatie tussen BV X en BV Y, en BV A en BV B, wordt voldaan aan de voorwaarden voor toepassing door BV X van de pooling of interests-methode. BV Z zal deze methode niet kunnen toepassen, omdat zij van BV Y een onderneming verwerft (het gehele vermogen van BV Z zal niet kunnen samensmelten met (nagenoeg) het gehele vermogen van BV Y). BV Z zal de purchase-methode moeten toepassen. De verwerking van de splitsing in de jaarrekeningen van BV X en van BV Z, levert dan het volgende beeld op:

- *Tijdstip van verantwoording van de splitsing in jaarrekeningen van BV X en BV Z.* Ook hier gelden weer de voorschriften (zie voorbeeld 1), dat het tijdstip met ingang waarvan BV X en BV Z de financiële gegevens betreffende de door hen te verkrijgen activa en passiva zullen verantwoorden in hun jaarrekening, voor BV X en BV Z hetzelfde moet zijn, en dat het gekozen tijdstip vóór de splitsingsdatum mag zijn mits dat in overeenstemming is met jaarrekeningnormen.

Stel, op 28 april 1999 wordt de notariële akte van splitsing verleden, zodat de splitsing op 29 april 1999 van kracht wordt. BV X kiest, als gevolg van toepassing van de pooling of interests-methode, 1 januari 1999 als verantwoordingstijdstip. Die datum kan ook BV Z als verantwoordingstijdstip nemen, indien volgens de purchase-methode dat tijdstip het verkrijgingsmoment is. De feitelijke situatie zou dan zo moeten zijn – een situatie die zich zelden zal voordoen – dat BV Z reeds op 1 januari 1999 de zeggenschap over het vermogen daadwerkelijk van BV Y heeft verkregen, ook al gaat dat vermogen pas op 29 april 1999 door de splitsing van BV Y op BV Z over. Is evenwel voor BV Z onder toepassing van de purchase-methode het verkrijgingsmoment het splitsingsmoment – wat vrijwel altijd het geval zal zijn – dan kan niet worden voldaan aan het voorschrift van de splitsingsregeling dat het verantwoordingstijdstip voor BV X en voor BV Z hetzelfde moet zijn. BV X wil – onder toepassing van de pooling of interests-methode – 1 januari 1999 als verantwoordingstijdstip kiezen, en BV Z kan slechts – onder toepassing van de purchase-methode – 29 april 1999 als verantwoordingstijdstip kiezen. In die situatie wordt BV

X 'gedwongen' de purchase-methode toe te passen, omdat slechts dan het verantwoordingsstijdstip voor BV X en BV Z hetzelfde kan zijn. Zou in dit voorbeeld geen sprake zijn van een zuivere splitsing maar van afsplitsing, en zou ook dan in de verhouding BV X en BV Y, en BV A en BV B kunnen worden voldaan aan de voorwaarden voor toepassing van de pooling of interests-methode door BV X, dan is de toepassing door BV Z van de purchase-methode (met als verkrijgingsmoment 29 april 1999) geen beletsel voor de toepassing door BV X van de pooling of interests-methode. In die situatie behoeft immers het verantwoordingsstijdstip niet voor BV X en BV Z hetzelfde te zijn.

In het geval dat de zuivere splitsing van BV Y van kracht wordt op 1 januari 1999, kan zowel BV X, die de pooling of interests-methode toepast, als BV Z, die de purchase-methode toepast, die datum als verantwoordingsstijdstip nemen. De samensmelting van de activa en passiva in BV X vindt plaats op die datum die tevens het begin is van het boekjaar waarin de samensmelting wordt geëffectueerd, en 1 januari 1999 is de datum waarop BV Z daadwerkelijk de zeggenschap over het ondernemingsvermogen van BV Y verkrijgt. Van deze situatie wordt hierna uitgegaan.

Vermogens- en resultaatbepaling. De uitsplitsing van het vermogen van BV Y naar BV X vindt plaats op 1 januari 1999. BV X neemt de verkregen activa en passiva op dat moment in haar jaarrekening op en wel tegen de boekwaarden van de activa en passiva per 31 december 1998 volgens de jaarrekening 1998 van BV Y. Goodwill kan op deze wijze niet aan de orde komen.

BV Z neemt de verworven activa en passiva vanaf 1 januari 1999 in haar jaarrekening op en wel tegen de waarden die de activa en passiva op dat moment in het economisch verkeer hebben. Indien aan de verworven onderneming een hogere waarde wordt toegekend dan de nettovermogenswaarde van de activa en passiva, is sprake van positieve goodwill. In deze situatie nemen BV X en BV Z de resultaten uit de door elk van hen verworven onderneming in hun winst- en verliesrekening op, voorzover die door eigen toedoen na 1 januari 1999 zijn behaald.

Laatste boekjaar en jaarrekeningverplichtingen BV Y. De splitsing wordt van kracht op 1 januari 1999. Alsdan houdt BV Y op te bestaan. De laatst vastgestelde jaarrekening van BV Y is die over het boekjaar (= kalenderjaar) 1997. Het laatste boekjaar van BV Y eindigt op 31 december 1998. Omdat BV X de jaarrekeningverplichtingen over het boekjaar 1998 niet meer kan nakomen, komen deze verplichtingen op BV X en BV Z gezamenlijk te rusten (zie hierover ook voorbeeld 1).

In dit voorbeeld verdwijnt door de zuivere splitsing de deelneming BV Y uit de jaarrekening van BV B. In plaats daarvan verwerft BV B twee deelnemingen, BV X en BV Z. De verantwoordingen hiervan in de jaarrekening van BV B geschiedt overeenkomstig hetgeen is gesteld in voorbeelden 1 en 3. Kort gezegd betekent dat dat de verkrijgingsprijs van deelneming BV X wordt gesteld op het saldo van de boekwaarden van de activa en passiva die door de splitsing van BV Y op BV X zijn overgegaan, welke boekwaarden mede grondslag waren voor de nettovermogenswaardewaardering van BV Y. In zoverre kan BV B dus niet uit hoofde van de splitsing resultaat verantwoorden. De verkrijgingsprijs van deelneming BV Z wordt bepaald op de reële waarde van de aandelen die BV B in BV Z heeft verkregen. Een verschil tussen deze verkrijgingsprijs en het saldo van de boekwaarden van de activa en passiva die door de splitsing van BV Y op BV Z zijn overgegaan, welke boekwaarden mede grondslag waren voor de nettovermogenswaardewaardering van BV Y, wordt als resultaat in de winst- en verliesrekening van BV B verantwoord.

Voorbeeld 5

Voor een toepassing van de pooling of interests-methode is vereist, dat twee van elkaar onafhankelijke en gelijkwaardige partijen hun gehele of nagenoeg gehele vermogen samensmelten tot één geheel (vgl. IAS 22.5 en 7). Indien dan ook BV X tot afsplitsing zou overgaan en zij daartoe BV Y opricht waarvan zij enig aandeelhoudster wordt en waarin het afgesplitste vermogen 'uitzakt', kan BV Y de pooling of interests-methode niet toepassen. Hetzelfde is het geval als BV X tot zuivere splitsing of tot afsplitsing overgaat volgens de figuur van voorbeeld 2 (pagina 264). In deze situaties geschiedt de

verantwoording van de splitsing op de wijzen als in voorbeeld 2 zijn uiteengezet.

Kan aan het bestaan van de pooling of interests-methode een argument worden ontleend om in situaties als de onderhavige de activa en passiva toch tegen boekwaardes 'door te schuiven'? Naar mijn mening niet. De grondgedachte van de pooling of interests-methode is: 'Deze methode heeft ten doel te komen tot een verslaggeving van de combinatie die hetzelfde effect heeft als waren de afzonderlijke rechtspersonen op de oude voet doorgegaan, zij het nu in gemeenschappelijk eigendom' (RJ 214.702; IAS 22.80). De pooling of interests-methode gaat uit van een fictie, die de economische werkelijkheid van een samensmelting van belangen in het ongewisse laat (vgl. de korte samenvatting in paragraaf 2 van het 'G4 + 1 Position Paper' inzake business combinations). Uitgangspunt van de externe financiële verslaggeving is echter, dat transacties en gebeurtenissen naar hun wezen en de economische realiteit dienen te worden weergegeven. Met dat uitgangspunt is de pooling of interests-methode in strijd. De methode wordt evenwel nog steeds als aanvaardbaar beschouwd. Zolang dat het geval is, moet de methode worden aangemerkt als een slechts in bijzondere gevallen toepasbare uitzondering op bedoeld beginsel. Dat betekent naar mijn mening, dat de methode zo restrictief mogelijk (dat wil zeggen slechts indien volledig kan worden voldaan aan de voorwaarden voor de toepassing ervan) moet worden toegepast, en dat de methode zich dan niet leent voor analogische toepassing in andere gevallen zoals de onderhavige.

5 Bijzondere bepalingen

5.1 Bijzondere jaarrekeningvoorschriften

Enkele bijzondere voorschriften van de splitsingsregeling die betrekking hebben op de jaarrekening van een verkrijgende rechtspersoon, hebben we reeds behandeld. Namelijk het voorschrift dat moet worden opgegeven het tijdstip vanaf welke de splitsing in de jaarrekeningen van de verkrijgende rechtspersonen wordt verantwoord. En de bepalingen dat het laatste boekjaar van de (zuiver) splitsende rechtspersoon op dat tijdstip eindigt en dat jaarrekeningverplichtingen die niet meer door de (zuiver) splitsende rechtspersoon zelf kunnen worden nagekomen, over-

gaan op de verkrijgende rechtspersonen gezamenlijk.

Verder bevat de splitsingsregeling nog de voorschriften dat de verkrijgende rechtspersonen ten aanzien van het verkregen vermogen in beginsel dezelfde waarderingsgrondslagen dienen toe te passen als de splitsende rechtspersoon heeft toegepast en dat zij wettelijke reserves dienen te vormen op dezelfde wijze als de splitsende rechtspersoon dat moest doen. In het splitsingsvoorstel moet worden vermeld wat naar verwachting de invloed van de splitsing zal zijn op de grootte van de goodwill en de uitkeerbare reserves in de jaarrekeningen van de verkrijgende rechtspersonen.

Om aan het laatste voorschrift te kunnen voldoen, moet in feite reeds bij het opstellen van het splitsingsvoorstel een keuze worden gemaakt voor de methode van verwerking van de splitsing in de jaarrekening van een verkrijgende rechtspersoon. Immers, goodwill kan ter zake van het verkregen vermogen in de jaarrekening van een verkrijgende rechtspersoon slechts worden verantwoord, indien de purchase-methode (of een daarmee overeenkomende methode) wordt toegepast. En de gekozen verwerkingswijze bepaalt de boekwaarden van de verkregen activa en passiva (goodwill al dan niet daaronder begrepen) en daarmee de ruimte die er bestaat om het saldo van de activa en passiva om te zetten in aandelenkapitaal en agio. De omvang van uitkeerbare reserves wordt niet alleen bepaald door het saldo van de verkregen activa en passiva en de onderverdeling daarvan in aandelenkapitaal en agio, maar ook door de noodzaak om wettelijke reserves van de splitsende rechtspersoon over te nemen of zelf nieuw te vormen. Het voorschrift dat een wettelijke reserve die de splitsende rechtspersoon heeft gevormd in beginsel door een verkrijgende rechtspersoon moet worden overgenomen voorkomt, dat door splitsing een wettelijke reserve uitkeerbaar zou kunnen worden gemaakt. Is het evenwel zo dat de wettelijke grond voor het aanhouden van de wettelijke reserve in het vermogen van de verkrijgende rechtspersoon is vervallen, dan mag de reserve worden opgeheven en kan de vrijval van de reserve leiden tot een toename van de uitkeerbare reserves in het vermogen van de verkrijgende rechtspersoon. Men denke bijvoorbeeld aan een wettelijke reserve die de splitsende rechtspersoon

heeft gevormd ter zake van kosten van uitgifte van aandelen, of een herwaarderingsreserve onroerende zaak indien het verkregen vermogen volgens de purchase-methode (of een methode die daarmee overeenkomt) in de jaarrekening van de verkrijgende rechtspersoon wordt verantwoord. Het kan natuurlijk ook zo zijn, dat de verkrijgende rechtspersoon zelf een wettelijke reserve moet vormen (bijvoorbeeld een wettelijke reserve wegens geactiveerde kosten van oprichting en uitgifte van aandelen). In dat geval zal het saldo van de verkregen activa en passiva niet geheel in aandelenkapitaal en agio kunnen worden omgezet, maar zal een gedeelte daarvan moeten worden gebruikt om de wettelijke reserve te kunnen vormen. De nakoming van het voorschrift dat een verkrijgende rechtspersoon dezelfde waarderingsgrondslagen dient toe te passen als de splitsende rechtspersoon heeft toegepast, wordt geheel afhankelijk gesteld van de wijze waarop de splitsing in de jaarrekening van de verkrijgende rechtspersoon wordt verwerkt en van de waarderingsgrondslagen die ten aanzien van het nieuwe vermogen geëigend zijn. Is een door de splitsende rechtspersoon toegepaste grondslag niet toepasbaar ten aanzien van het vermogen van de verkrijgende rechtspersoon, dan kan slechts de geëigende grondslag worden toegepast. Het voorschrift houdt dan niet meer in, dan dat de waarderingsverschillen worden toegelicht.

5.2 Financiële voorlichting vóór de splitsing

In de totstandkoming van een splitsing worden drie fasen onderscheiden: voorbereiding, besluitvorming en uitvoering. De voorbereidingsfase kenmerkt zich vooral door de verplichte openbaarmaking van allerlei stukken die strekt tot voorlichting van de direct belanghebbenden bij een splitsing, namelijk aandeelhouders en schuldeisers van de splitsende rechtspersoon. Zij moeten, voordat de splitsing totstandkomt, de mogelijkheid hebben zich een oordeel te vormen over hun positie vóór de splitsing en over die na de splitsing. In dat kader dient inzicht te worden gegeven in de actuele financiële toestand vóór de splitsing en in de verwachte financiële toestand na de splitsing. Dat inzicht dient met name te worden gegeven met behulp van:

de laatste drie vastgestelde jaarrekeningen van de splitsende rechtspersoon;

- een tussentijdse opstelling van het vermogen van de splitsende rechtspersoon indien geen recente vastgestelde jaarrekening van de splitsende rechtspersoon voorhanden is;
- een beschrijving aan de hand waarvan nauwkeurig kan worden bepaald welke vermogensbestanddelen van de splitsende rechtspersoon zullen overgaan op elke verkrijgende rechtspersoon met vermelding van de waarde daarvan, en een pro forma winst- en verliesrekening van elke verkrijgende rechtspersoon.

Uitgangspunt van de splitsingsregeling is, dat de tussentijdse vermogensopstelling, beschrijving en pro forma winst- en verliesrekening omwille van de vergelijkbaarheid dienen aan te sluiten op de laatst vastgestelde jaarrekening van de splitsende rechtspersoon. Vandaar het vereiste, dat – kortweg gezegd – in deze stukken activa en passiva, baten en lasten worden opgenomen die ook in de laatst vastgestelde jaarrekening van de splitsende rechtspersoon zijn opgenomen en wel in beginsel volgens de daarin toegepaste grondslagen en tegen hun daarin verantwoorde boekwaarden.

Wat is nu de relatie tussen enerzijds de hiervoor bedoelde stukken en anderzijds de jaarrekeningen van de verkrijgende rechtspersonen? Is het met name zo dat uit de splitsingsregeling voortvloeit dat een verkrijgende rechtspersoon verplicht is de verkregen activa en passiva die in deze stukken zijn opgenomen over te nemen tegen de daarin verantwoorde boekwaarden? Het antwoord op deze vraag luidt ontkennend. Er is geen sprake van een wettelijk voorgeschreven continuïteit tussen de hiervoor bedoelde stukken en de jaarrekening van een verkrijgende rechtspersoon waarin de splitsing wordt verantwoord.

Uit de hiervoor gegeven uiteenzetting van de bijzondere jaarrekeningvoorschriften volgens de splitsingsregeling kan worden afgeleid, dat deze voorschriften het primaat erkennen van de verantwoordingsmethode die volgens normen van externe financiële verslaggeving geëigend is voor de verwerking van de splitsing in de jaarrekening van een verkrijgende rechtspersoon. Uit de toelichting op de bijzondere jaarrekeningvoorschriften blijkt in het geheel niet dat er een causaal verband zou bestaan tussen naleving van de voorschriften en het moeten 'doorschuiven'

van boekwaarden. Integendeel. Bij de behandeling bijvoorbeeld van het voorschrift dat wettelijke reserves moeten worden 'overgenomen' wordt uitdrukkelijk vooropgesteld, dat splitsing krachtens voorschriften van externe verslaggeving op verschillende wijzen kan worden verwerkt en dat het van de gekozen verwerkingwijze afhangt of de wettelijke reserve nog moet worden gehandhaafd of in vrij vermogen kan worden omgezet (TK, 1980-1981, 16.453, nr. 3-4, p. 7 en 14/15; TK, 1995-1996, 24.702, nr. 3, pp. 10 en 17). Eenzelfde uitgangspunt vinden we terug in de toelichting op het voorschrift dat waarderingsgrondslagen moeten worden 'overgenomen'. Het hangt af van de wijze van verantwoording van de splitsing in de jaarrekening van een verkrijgende rechtspersoon, of een door de splitsende rechtspersoon toegepaste waarderingsgrondslag nog door de verkrijgende rechtspersoon kan worden gehandhaafd (TK, 1995-1996, 24.702, nr. 3, p. 17). Voorzover ten behoeve van de inrichting van de jaarrekening van een verkrijgende rechtspersoon aansluiting wordt gezocht bij enig financieel stuk, gaat het (afgezien van de beschrijving, doch dan slechts voorzover daarin een loutere opsomming wordt gegeven van goederen en verbintenissen) hoogstens om de jaarrekening van de splitsende rechtspersoon over het boekjaar dat voorafgaat aan het boekjaar waarin de splitsing wordt geëffectueerd, namelijk indien de verkrijgende rechtspersoon als verantwoordingsmethode de pooling of interest-methode toepast. Deze jaarrekening behoeft niet de basis te zijn van de financiële informatie vóór de splitsing. Bovendien is het zo dat de peildata waarnaar de financiële informatie zich vóór de splitsing richt, doorgaans zullen afwijken van de verkrijgings- en verantwoordingsmomenten die de verschillende verslaggevingsmethoden hanteren voor de verantwoording van de splitsing in de jaarrekening van een verkrijgende rechtspersoon. Men moet zich ook nog realiseren dat de financiële informatie die vóór de splitsing wordt gegeven toch in hoofdzaak juridisch bepaald is (het gaat om de beschrijving van goederen en verbintenissen, ook die welke niet als activa en passiva in de jaarrekening van de splitsende rechtspersoon zijn opgenomen), terwijl het bij de inrichting van de jaarrekening van een verkrijgende rechtspersoon gaat om de verantwoording van vermogen in economische zin. Kortom, het financiële beeld dat vóór de splitsing wordt gegeven, behoeft geenszins en zal

doorgaans ook niet grondslag zijn van de verantwoording van het door de splitsing verkregen vermogen in de jaarrekening van een verkrijgende rechtspersoon.

5.3 Voorziening voor aansprakelijkheid

De bescherming van schuldeisers van een splitsende rechtspersoon geniet in de wettelijke regeling van de splitsing bijzondere aandacht. Splitsing raakt immers in het bijzonder de belangen van schuldeisers van een splitsende rechtspersoon, doordat splitsing voor schuldeisers het gevaar inhoudt dat hun verhaal mogelijkheden worden verkleind. Eén van de regels die de bescherming van schuldeisers beogen, is het vestigen van aansprakelijkheid ter zake van overgegangene schulden. Stel, een bank heeft aan BV X een lening verstrekt en BV X gaat over tot zuivere splitsing. BV X richt ter gelegenheid van de splitsing BV Y en BV Z op. De lening is een afzonderlijke rechtsverhouding die niet mag worden gesplitst en kan dus slechts in haar geheel overgaan op ofwel BV Y ofwel BV Z. In de beschrijving van de deelvermogens die door en bij de splitsing overgaan op BV Y en BV Z staat, dat de lening van BV X op BV Y zal overgaan. Nadat door de splitsing de lening op BV Y is overgegaan, is BV Y voor het geheel aansprakelijk tot nakoming van alle bestaande en toekomstige verplichtingen van BV X uit hoofde van de lening. BV Y wordt in plaats van BV X schuldenaar van de bank. Dat wil echter niet zeggen, dat BV Z na de splitsing van elke verplichting uit hoofde van de lening is verschoond. Op BV Z komt een latente aansprakelijkheid voor de lening te rusten. BV Z is aansprakelijk voor de ten tijde van de splitsing bestaande verplichtingen uit de lening en wel tot de waarde van het vermogen dat BV Z bij de splitsing heeft verkregen. Deze aansprakelijkheid wordt effectief indien en zodra BV Y in de nakoming van de ten tijde van de splitsing bestaande verplichtingen is tekortgeschoten.

In de balans dienen, voorzover ten deze van belang, voorzieningen te worden opgenomen tegen verplichtingen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs is te schatten en tegen op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten. Indien nu in casu vast staat dat BV

Z jegens de bank verplicht is de schuld van BV Y jegens de bank (dat wil zeggen de ten tijde van de splitsing bestaande verplichtingen uit de lening) aan de bank te voldoen indien en zodra BV Y in gebreke blijft de schuld te voldoen, is de wettelijke verplichting een voorwaardelijke verplichting. De aard van deze verplichting brengt mee, dat steeds per balansdatum moet worden nagegaan of dan een risico bestaat dat de verplichting zal moeten worden nagekomen en zo ja, of de omvang van de verplichting redelijkerwijs kan worden geschat. Wordt aan beide voorwaarden voldaan, dan dient een voorziening voor de wettelijke verplichting te worden gevormd. De omvang van de voorziening wordt volgens de statische methode bepaald. Kan niet aan beide voorwaarden worden voldaan, dan dient de latente wettelijke verplichting in de toelichting te worden vermeld.

6 Samenvatting

Met de invoering van de rechtsfiguur splitsing in onze vennootschapswetgeving, is het juridisch instrumentarium voor (re)organisaties van ondernemingen uitgebreid. De wettelijke splitsingsregeling schrijft niet een bepaalde methode voor, volgens welke een (re)organisatie van ondernemingen die door splitsing tot stand wordt gebracht in de jaarrekening van een verkrijgende rechtspersoon zou moeten worden verantwoord. Voor het antwoord op de vraag hoe een splitsing in de jaarrekening van een verkrijgende rechtspersoon dient te worden verwerkt, is men aangewezen op de methoden die in de externe financiële verslaggeving worden toegepast indien een (re)organisatie van ondernemingen, ongeacht hun juridische vorm, tot stand wordt gebracht. Indien een (re)organisatie van ondernemingen door splitsing tot stand wordt gebracht waarbij een verkrijgende rechtspersoon de zeggenschap verwerft over een onderneming van de splitsende rechtspersoon (verwerving – acquisition), wordt de splitsing in de jaarrekening van de verkrijgende rechtspersoon verwerkt volgens de purchase-methode. Is, afhankelijk van de feitelijke omstandigheden van het geval, geen sprake van verwerving, maar doet zich de uitzonderlijke situatie voor dat een ondernemingsvermogen van de splitsende rechtspersoon samensmelt met het ondernemingsvermogen van een verkrijgende rechtspersoon en dat de belangen in de laatste

rechtspersoon tussen min of meer gelijkwaardige partijen worden verdeeld (samensmelting van belangen – uniting of interests), dan wordt de splitsing in de jaarrekening van de verkrijgende rechtspersoon verwerkt volgens de pooling of interests-methode. Toepassing van de pooling of interests-methode is in feite slechts denkbaar in een bijzonder geval van afsplitsing, dan wel indien in geval van zuivere splitsing voor alle onafhankelijke verkrijgende rechtspersonen het verantwoordingsstijdstip gelijk is aan de begindatum van het boekjaar waarin de splitsing wordt gerealiseerd. Indien een splitsing tot stand wordt gebracht tussen rechtspersonen die niet onafhankelijk van elkaar zijn, maar die onder gemeenschappelijke leiding staan, kunnen de purchase-methode of de pooling of interests-methode niet worden toegepast. In dat geval dient de verkrijgende rechtspersoon de door de splitsing verkregen activa en passiva in zijn jaarrekening op te nemen tegen hun reële waarden, om vervolgens daarop zijn grondslagen van waardering en resultaatbepaling toe te passen. Deze wijze van verantwoording vloeit voort uit het beginsel dat transacties en gebeurtenissen in overeenstemming met hun wezen en de economische realiteit dienen te worden weergegeven. Afhankelijk van de wijze waarop een verkrijgende rechtspersoon de splitsing in zijn jaarrekening verwerkt, zal de rechtspersoon die aandeelhouder is van de splitsende rechtspersoon en die aandeelhouder wordt van de verkrijgende rechtspersoon, uit hoofde van de splitsing wel (bij purchase en daarmee overeenkomende methode) of geen (bij pooling of interests) resultaat kunnen verantwoorden en de deelneming in de verkrijgende rechtspersoon wel (bij purchase en daarmee overeenkomende methode) of niet (bij pooling of interests) tegen reële waarde kunnen waarderen.

Toepassing van een methode van externe verslaggeving in de jaarrekening van een verkrijgende rechtspersoon in geval van splitsing, moet geschieden in samenhang met de volgende bijzondere wettelijke bepalingen van de splitsingsregeling. In het splitsingsvoorstel moet het tijdstip met ingang waarvan de verkrijgende rechtspersonen de financiële gegevens betreffende het door hen te verkrijgen vermogen in hun jaarrekening opnemen worden vermeld. In geval van zuivere splitsing moet dat tijdstip voor alle verkrijgende rechtspersonen hetzelfde zijn. Dat tijdstip mag liggen vóór de splitsingsdatum mits

zulks in overeenstemming is met jaarrekening-normen. In geval van zuivere splitsing eindigt het laatste boekjaar van de splitsende rechtspersoon op dat tijdstip. Indien en voorzover op het moment van zuivere splitsing nog jaarrekeningverplichtingen bestaan die de splitsende rechtspersoon niet meer kan nakomen omdat hij alsdan ophoudt te bestaan, komen deze verplichtingen te rusten op alle verkrijgende rechtspersonen gezamenlijk. De verkrijgende rechtspersonen dienen ten aanzien van het verkregen vermogen in beginsel dezelfde waarderingsgrondslagen toe te passen als de splitsende rechtspersoon heeft toegepast en wettelijke reserves te vormen op dezelfde wijze als de splitsende rechtspersoon dat moest doen. In het splitsingsvoorstel moet ook worden vermeld wat naar verwachting de invloed van de splitsing zal zijn op de grootte van de goodwill en de uitkeerbare reserves in de jaarrekeningen van de verkrijgende rechtspersonen. Voor de verantwoording van het door splitsing verkregen vermogen in de jaarrekening van een verkrijgende rechtspersoon is nog van belang, dat

de financiële informatie die in het kader van de splitsing vóór de splitsing moet worden gegeven doorgaans geen grondslag kan zijn van de verantwoording en dat moet worden gezien of een voorziening moet worden gevormd voor op een andere verkrijgende rechtspersoon door de splitsing overgegangene schulden.

L I T E R A T U U R

- Buijn, F.K, M. van Olffen, P.H.M. Simonis, (1998), *Splitsing van ondernemingen*, Law & Practice Publishers.
- Eeftink, E., (1997), Uitkeerbare winst in groepsverhoudingen, *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, pp. 642-656.
- Schaik, F.D.J. van en L.H.M. Boone, (1998), De rol van de accountant bij de juridische splitsing, *De Accountant*, pp. 356-361.
- Zanden, P.M. van der, (1997), Enige accountancy-problemen bij de wet inzake de splitsing van rechtspersonen, *TVVS*, pp. 263-268.
- Zanden, P.M. van der, (1998), Enige andere problemen voor de accountant bij juridische splitsing, *TVVS*, pp. 157-161.